

Menighetsutvikling i folkekirken

Premisser og metoder for menighetsutvikling i norske folkekirkemenigheter, med vekt på utvikling av et analyseverktøy

Prosjektbeskrivelse, november 2007

Professor Harald Hegstad, Det teologiske Menighetsfakultet

harald.hegstad@mf.no

1 Kirkelig bakgrunn og relevans

Behovet for å utvikle opplegg og konsepter tilpasset menigheter i Den norske kirke har vært drøftet i ulike fora de siste årene. I 2002 anbefalte en arbeidsgruppe bestående av representanter fra KA, KIFO og Kirkerådet å opprette et Kirkelig kompetanse- og utviklingssenter. Prosessen som førte fram til rapporten var støttet av OVF, og inkluderte også en større konferanse om "Menighetsutvikling i folkekirken". Et initiativ fra Menighetsfakultetet førte i 2005 til at en ny gruppe ble satt i arbeid, med medlemmer fra KA, Kirkerådet, Areopagos og MF. Gruppen anbefalte i sin rapport fra februar 2006 at man istedenfor å fokusere på organisatoriske spørsmål, i første rekke konsentrerte seg om å løse grunnleggende enkeltoppgaver på prosjektbasis. Som den oppgave som først burde løses, peker gruppen på et *opplegg for menighetsanalyse*. Om dette sier gruppen: "Dette er åpenbart et etterspurt tilbud, og vil for mange være begynnelsen med et målrettet arbeid med menighetsutvikling. Å utvikle et slikt redskap vil kreve en del ressurser, men vil være enklere å vedlikeholde når det først er etablert."

Den norske kirke er inne i et omfattende arbeid med å utrede og reformere sin organisasjon, og arbeider med omfattende reformer innenfor trosopplæring og gudstjenesteliv. I denne situasjonen er det viktig at ikke de ulike sider ved den kirkelige virksomhet faller fra hverandre, eller at man ensidig fokuserer på organisatoriske spørsmål. I en slik situasjon er det tvert om avgjørende at man makter å etablere samordnede perspektiver og aktiviteter i det lokale menighetsliv. Et slikt samlet, konstruktivt grep uttrykkes i begrepet *menighetsutvikling*.

Som fagfelt hører menighetsutvikling hjemme innenfor praktiske teologi. Innenfor nyere norske bidrag til feltet, er menighetsutvikling blitt bestemt på følgende måte: Menighetsutvikling er et målrettet arbeid for å settemenigheten bedre i stand til å være det den er kalt til å være og gjøre det den er kalt til å gjøre" (Hegstad 2003; Hanssen 2007). Et slikt utviklingsarbeid må være kontekstuell, dvs. at den må ta sitt utgangspunkt i menighetens egenart og den kontekst den befinner seg i. I rammen av Den norske kirke betyr det fremfor alt at et konsept for menighetsutvikling må ta den folkekirkelige konteksten på alvor.

2 Forskningssituasjonen

Empiriske studier av lokalt menighetsliv har de siste 10–20 år vært et felt som har tiltrukket seg økt oppmerksomhet, både internasjonalt og i vårt land. Denne forskningen er i stor grad tverrfaglig: Den har en sterk religionssosnologisk basis, men inneholder også bidrag av historisk, religionsvitenskapelig og teologisk karakter.

I USA er "congregational studies" på kort tid blitt etablert som et tverrfaglig forskningsfelt med en rekke bidrag (viktige eksempler er Hopewell 1987, Wind & Lewis 1994, Ammermann

1997 og 2005, Chaves 2004). Flere av disse publikasjonene har vært basert på store empiriske studier, både med kvalitativt og kvantitativt design. Også i Storbritannia har det de siste årene kommet en rekke bidrag til dette feltet (jfr. en oversikt i Guest et.al.1994).

Også i norsk sammenheng har lokalt menighetsliv blitt gjort til gjenstand for forskningsprosjekter, både fra sosiologer og teologer. Fra sosiologisk side kan nevnes Knut Lundbys studie av småkirkemenigheten på Tøyen (Lundby 1987) og Olaf Aagedals studie av tre bedehusmiljøer på Vestlandet (Aagedal 2003). Fra teologisk side kan nevnes Harald Hegstads studie av tre menigheter i Den norske kirke (Hegstad 1996). I norske bidrag har man gjerne tematisert den særegne *folkekirkelige situasjon* som preger norsk kirkeliv.

Lokalt menighetsliv forstått ut fra organisasjonsfaglige perspektiver har også fått et økende fokus. I internasjonal og nasjonal sammenheng har det vært en utvikling, der de tidlige studier i overveiende grad baserte seg på en systemforståelse, der menighetslivet i stor grad ble studert ut fra i hvilken grad man var tilpasset til omgivelsene (Benson & Dorsett 1971, Beckford 1973, Scherer 1980, Palmu 1991, Askeland 1994 og 1995). Det drøyt siste tiåret har det i sterkere grad blitt vektlagt perspektiver som fokuserer rasjonalitet og intensjonalitet (Hansson 1990 og 1996), fokus på menighetsliv som del av en større sivil sektor (Harris 1995), og også studier som i større grad søker å se menighetsorganisering som del av større institusjonelle mønstre (Askeland 2000) eller som organiserte kulturelle mønstre (Frank 2000).

Innenfor denne forskningen ser man på den ene side menigheter som de primære sosiale former for religiøst liv, og hevder derfor at kunnskap om menigheter derfor er nødvendig for å forstå religiøse tradisjoner. På den annen side har man vært opptatt av å undersøke interaksjonen mellom menigheter og de lokalsamfunn de er en del av. En har vært opptatt av både å studere hvordan menighetene påvirkes av sine omgivelser, og hvordan de bidrar til å forme samfunnet omkring.

Menighetsforskningen har i stor grad vært analytisk-deskriptiv, men man har også fra forskerhold tilrettelagt resultater og metoder fra forskningen for menigheter som selv ønsker å bruke disse for å forstå og videreutvikle sin egen virksomhet (McKinney 1986; Ammerman et al. 1998; Dudley/Ammerman 2002; Woolever/Bruce 2004). Andre forskere har gått enda lenger, i retning av å etablere konsepter for menighetsutvikling basert på slik forskning (Bass 2004 og 2006; Keifert 2006; jfr. oversikt i Hegstad 2007a).

De dominerende konsepter for menighetsutvikling er imidlertid ikke forskningsbaserte, men tar i stor grad utgangspunkt i erfaringer fra "suksessmenigheter", f.eks. de amerikanske megakirkene Willow Creek (Hybles 1995) og Saddleback (Warren 1995). Også erfaringer fra Church of England har vært anvendt inn i norsk sammenheng (jfr. særlig Hanssen 2007). I en særlig stilling står konseptet "Naturlig menighetsutvikling", utviklet av tyskeren Christian Schwarz (Schwarz 1999). Konseptet inneholder bl.a. en "menighetstest" som skal gi et statistisk mål på ulike kvalitetsdimensjoner ved en menighet. Konseptet utgir seg for å være forskningsmessig og vitenskapelig fundert, men dette skjer etter vår mening på sviktende grunnlag. I Norge benytter i dag et stort antall menigheter, både i Den norske kirke og i frikirkene, seg av materiale fra disse instansene (jfr. presentasjon og kritikk i Hegstad 2007b).

Svakheten med slike foreliggende konsepter er på den ene side at de ikke har en tilstrekkelig faglig og forskningsmessig forankring. Der de benyttes, svarer de i stor grad til den indre menighetskjernes behov. I den grad de er faglig basert, vil de oftest være basert på en faglig tradisjon med vekt på aktørers strategiske valg og handlingsrom – men likevel i liten grad basert på forskning om menighetsutvikling. Innen en skandinavisk kontekst er det gjort studier av organisatorisk endring, men da i større grad på enten organisatorisk endring (Askeland 1995 og 2000) eller på mer generelt utviklingsarbeid i svenske forsamlinger

(Hansson 1990). I noen grad vil disse studiene tilveiebringe relevant organisasjonsteoretisk teori til et prosjekt om menighetsutvikling, på den annen side må det kunne sies at de ikke er tilstrekkelig kontekstualisert for bruk i forhold til menighetsutvikling i en norsk folkekirkelig virkelighet. Å utvikle alternative konsepter for menighetsutvikling som både er forskningsmessig forankret og som er kontekstualisert for en norsk folkekirkevirkelighet, er derfor en viktig utfordring for norsk praktisk-teologisk forskning i samspill med relevant sosiologisk og organisasjonsteoretisk teori.

Innenfor det norske praktisk-teologiske miljøet har man de seneste årene tatt til orde for å etablere *menighetsutvikling* som et praktisk-teologisk forsknings- og utviklingsfelt (Hegstad 2003, Hanssen 2007). Dersom en skal ta den praktiske teologis konstruktive oppgave på alvor, kan man her ikke bare begrense seg til å analysere og evaluere eksisterende konsepter for menighetsutvikling, men man må også selv bidra med premisser for utviklingen av slike konsepter i en norsk kontekst. Et slikt arbeid i norsk kontekst vil også kunne være et viktig bidrag i internasjonal sammenheng, særlig i kirker med en liknende folkekirkelig struktur som den norske. Det er på dette feltet den foreliggende prosjektsøknad ønsker å være et bidrag.

Til grunn for dette prosjektet ligger en forprosjekt under tittelen ”Menighetsforskning i transatlantisk perspektiv”, finansiert av Norges Forskningsråd. Prosjektet var særlig rettet mot å etablere relasjoner til amerikanske samarbeidspartnere. Det involverte en rekke personer fra flere bispedømmer, Kirkerådet og ulike kirkelige organisasjoner og utdanningssteder.

3 Teologisk grunnlag

Prosjektet vil legge til grunn de målsettinger Den norske kirke selv har lagt til grunn for sin virksomhet, bl.a. at Den norske kirke vil være en ”bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke”. Prosjektet vil herunder trekke veksler på innsikter og impulser fra såkalt ”misjonale ekklesiologi” (jfr. Guder 1998 og 2000; Jørgensen 2004), bl.a. slik de tidligere er utviklet gjennom prosjektet ”Menighet i bevegelse”. Det er en grunnleggende innsikt i denne type ekklesiologi at kirken må forstås ut fra Guds sendelse, og at kirken er underveis i å oppfylle denne sendelsen. Ekklesiologien må derfor tenkes dynamisk, ikke statisk. Når man skal forstå Den norske kirke som ”misjonerende” eller ”misjonal”, må det samtidig tas høyde for at denne kirke ifølge sin historie og sin selvforståelse er en folkekirke. Uten å redusere folkekirken til en ”misjonsmark”, er det viktig å spørre hvordan begrepet ”misjonerende folkekirke” kan realiseres. Dette er dels en utfordring til ekklesiologisk refleksjon, dels til konkret menighetsutvikling.

I likhet med Kirkemøtets formålsbestemmelse uttrykker en slik liste at man ønsker å kombinere et misjonsperspektiv og et folkekirkeperspektiv. Forholdet mellom disse perspektivene har i norsk sammenheng ikke vært spenningsfritt. At de i Kirkemøtets formulering settes sammen, signaliserer at man ikke ønsker å fremme en bestemt historisk posisjon, men snarere bygge bro mellom ulike posisjoner. Samtidig ønsker en å skape en ny dynamikk i forhold til eksisterende kirke- og menighetstenkninger. Det kan bare skje ved at de nevnte verdiene innholdsfylles på en ny måte.

En kan her også vise til Kirkemøtet 2004s uttalelse om *Kirkens identitet og oppdrag* og saken *En misjonerende kirke* (Kirkemøtet 2005). Folkekirkens verdier og muligheter knyttes i disse dokumentene ikke til at den rommer mange (er en majoritetskirke) eller til at den bidrar til at folket i et gitt samfunn har den samme tro. Derimot knyttes folkekirkens verdier og muligheter til at den er *til stede over alt i landet* og gjør gudstjenester og kirkelige handlinger tilgjengelig for alle som ønsker det. Videre at den *ønsker å møte mennesker i alle livssituasjoner og delta i lokalsamfunnets liv og hendelser*. Det skaper stor nærhet mellom

kirken og folkets allmenne livserfaringer. Disse verdiene står ikke i spenning til en dynamisk kirkeforståelse.

En dynamisk menighetsforståelse fører ikke til én bestemt måte å være menighet på med hensyn til teologi, spiritualitet og aktiviteter, men uttrykker en holdning der menigheten er *bevisst på hva den er til for* (dens "sendelse"). Den vil også bevisstgjøre om at kirken/menigheten *ikke er en gitt størrelse*, som alltid vil være der i samfunnet. Kirken blir vedvarende til gjennom Guds misjon. En dynamisk menighetsforståelse inkluderer det misjonale og det diakonale og er opptatt av at kirken spiller en aktiv rolle i det offentlige rom. En slik menighetsforståelse er videre *opptatt av kulturen og kulturelle endringsprosesser* og ønsker å bygge menigheter ut fra den kulturelle virkeligheten de er en del av. Et hovedanliggende er at *kontekst, teologi og praksis* gjensidig får påvirke hverandre.

En slik kirkeforståelse utfordrer det statiske elementet i tradisjonell folkekirketenkning, men også i tradisjonell misjonstenkning. Det statiske kommer tydelig til uttrykk i en bestemt folkekirketenkning som oppfatter menighetens (les: prestens) oppgave som å bevare og bekrefte gjennom å vedlikeholde et gudstjenesteliv og kirkelige ritualer på en måte som styrker den kristne identiteten og gir livsmening og livshjelp til dem som bruker dem. Men et statisk element finnes også hos menighetskjerner som tegner tydelige mønstre der noen er innenfor og andre utenfor. Menighetsutvikling i folkekirken må bidra til at slike statiske mønstre utfordres og at det skapes ny bevegelse.

4 Mål

Målet for prosjektet er å bidra til premisser og metoder for menighetsutvikling i en folkekirkelig kontekst. Dette søkes oppnådd gjennom følgende delmål:

- a. Analysere teologiske og organisasjonsfaglige premisser for å drive menighetsutvikling i en folkekirkelig kontekst.
- b. Utvikle et verktøy for menighetsanalyse.
- c. Undersøke hvordan en gjennomført menighetsanalyse kan danne utgangspunkt for en utviklingsprosess i en menighet.

5 Problemstillinger, hypoteser og metodevalg

På bakgrunn av det foregående kan den grunnleggende problemstilling formuleres på følgende måte: Hvilke teologiske og organisasjonsteoretiske premisser bør ligge til grunn for et organisert utviklingsarbeid i norske folkekirkemenigheter, og hvilke metodiske skritt kan et slikt utviklingsarbeid inneholde?

Til grunn for arbeidet med å besvare denne problemstillingen ligger følgende antakelser til grunn:

- a. Menigheter må studeres i et kulturelt perspektiv. Det er ikke tilstrekkelig å fokusere på menighetens formale struktur, men den må forstås som *kultur*, der samhandling og kommunikasjon preges av bestemte normer, verdier og narrativer. En menighet kan heller ikke reduseres til dens ansatte eller til dens valgte tillitsmenn, men må forstås som et samspill mellom ulike grupper menighetsmedlemmer. Prosjektet vil derfor prioritere organisasjonsteoretiske perspektiv som forstår menigheten og endringer i menigheten i et

kulturperspektiv. I særlig grad vil det være nyttig både å trekke veksler på teorier om organisasjonskultur, men også å se hvordan forestillinger om organisering henger sammen med institusjonaliserte organisasjonsmodeller.

b. I teologisk perspektiv er det nødvendig å undersøke menigheter ut fra den selvforståelse som er gitt i deres trosgrunnlag. En undersøkelse av menigheten må derfor ta hensyn til den spiritualitet og de åndelige praksiser som preger menigheten. Et arbeid for menighetsutvikling må likeså ta utgangspunkt i hva menigheten selv oppfatter som sine verdier og sine målsetninger. Samtidig må et arbeid for menighetsutvikling stimulere menigheter og gi dem redskaper til å utdype og videreutvikle forståelsen av intensjoner og målsettinger. Et arbeid med menighetsutvikling må ta utgangspunkt i forholdet mellom menighetens faktiske situasjon og dens intensjoner/målsetninger.

c. I en folkekirkekontekst handler menighetsutvikling om menighetens forhold til alle sine medlemmer, ikke bare den aktive kjerne. En viktig dimensjon ved menighetsutvikling i en folkekirkekontekst er trolig å bidra til å gjennomtrenge etablerte grenselinjer og skape en dynamisk relasjon mellom ulike grupper av kirkemedlemmer.

Metodisk fremstår prosjektet som et metodeutviklende prosjekt, der man vil utvikle metoder for menighetsanalyse og for prosesser for utviklingsarbeid basert på en slik analyse. Metodene vil bli utviklet gjennom å prøve dem ut i praksis, for derigjennom å kunne evaluere og videreutvikle dem. Dette arbeidet vil skje i nært samarbeid med involverte menigheter og bispedømmer. Dette arbeidet vil skje på basis av relevant internasjonal teologisk og organisasjonsfaglig litteratur, og prosjektet vil gjennom publiseringsvirksomhet bidra til litteraturen på feltet.

Slik vil prosjektet ha visse likheter med aksjonsforskning, der et sentralt element er dialog mellom felt og forskere i konkrete utviklingsprosjekter. Siktemålet vil blant annet være å både utforske erfaringer fra menigheter som allerede har anvendt ulike metoder for utviklingsarbeid, samt å utvikle nye metoder og verktøy i samspill med aktuelle menigheter (jf f eks Askeland 1995). Gjennom strukturering av arenaer for dialog og erfaringsutveksling, kan erfaringer og vurderinger deles og der diskursen spiller en vesentlig rolle (Gustavsen 2002). Forskernes rolle i et slikt design vil blant annet være knyttet til organisering av den diskursive arena, sammenstille rapporter og eventuelt også bidra med kommentarer. Slik vil prosjektet kunne bidra ikke bare med deskriptivt eller fortolkende materiale, men også kunne spille en konstruktiv rolle i utvikling av nye organiserings- og praksisformer (Kalleberg 1996:50ff). Prosjektet vil søke å utvikle måter å arbeide på som fremmer forskning i praksis (ikke bare om praksis), slik enkelte har tatt til orde for: "creating communities of inquiry in communities of practice" (Friedman 2002: 160).

Prosjektet vil begrense seg til menighetsutvikling i menigheter i Den norske kirke. Resultatene fra prosjektet vil imidlertid være av stor relevans også for frikirkelige menigheter, selv om utviklede metoder ikke kan overføres direkte.

6 Prosjektplan

I samsvar med de tre delmålene i målbeskrivelsen vil prosjektet konsentreres rundt følgende tre hovedaktiviteter:

a. Analyse av teologiske og organisasjonsfaglige premisser for å drive menighetsutvikling i en folkekirkelig kontekst

Denne aktiviteten vil dels være basert på arbeid med tilgjengelig litteratur, dels være basert på erfaringer fra de andre hovedaktivitetene. To hovedproblemstillinger vi står sentralt: For det første vil en undersøke forholdet mellom en organisasjonsfaglig og sosiologisk forståelse av kirken på den ene siden, og en teologisk forståelse på den andre. Dette spørsmålet vil særlig bli behandlet med henblikk på de konsekvensene på forståelsene av menighetsutvikling. En vil bl.a. spørre etter sammenhengen mellom kirkeforståelse og valg av modeller for organisering og utvikling. For det andre vil en undersøke hvilke konsekvenser den folkekirkelige konteksten har for premisser for menighetsutvikling. Det er f.eks. nødvendig å diskutere begrensningene ved konsepter for menighetsutvikling fra amerikansk og britisk kontekst i dette perspektiv. En viktig side ved denne delen av prosjektet vil være å diskutere det potensielt spenningsfylte forhold som ligger i Den norske kirkes selvforståelse som en "misjonerende (...) folkekirke" (jfr. Hegstad 2004).

Dette vil være en hovedbeskjeftigelse for PhD-stipendiaten knyttet til prosjektet. I samarbeid med den som blir tilsatt som stipendiat vil det bli utformet et PhD-prosjekt innenfor denne problematikken. Også de andre forskerne vil arbeide med ulike aspekter ved problematikken. Prosjektet vil legge vekt på et nært samspill mellom teoretisk drøfting, empirisk undersøkelse og metodeutvikling.

b. Utvikling av et verktøy for menighetsanalyse

Utviklingen av et slikt verktøy tar utgangspunkt i nødvendigheten av å etablere en situasjonsforståelse før man diskuterer videre strategier og prioriteringer. Verktøyet må konstrueres slik at det relativt rimelig kan gjentas i nye menigheter. For å utnytte den kumulative verdi av gjentatte menighetsanalyser, tar man sikte på å etablere en databank som senere kan utnyttes i forsknings- og undervisningsøyemed. Utviklingen av verktøyet vil ha tre hovedkomponenter:

b1: Tilrettelegging av demografiske og kirkestatistiske data på soknenivå. Demografiske data om folketall, alderstruktur, sysselsetting, utdanning osv. finnes allerede på grunnkrets nivå, men publiseres normalt bare på kommunenivå. I de fleste tilfelle vil soknenivået være et lavere nivå enn kommunenivået, og det må derfor etableres rutiner for aggregering av slike data fra grunnkrets- til soknenivå. Kirkestatistiske data finnes allerede på soknenivå i kirke databasen. For begge datakilder gjenstår imidlertid et behov for å velge ut og presentere data på en måte som gjør dem lesbare og anvendbare på lokalmenighetsnivå. Hovedansvar for denne delaktiviteten vil ligge hos Stiftelsen kirkeforskning (KIFO), som i mange år har hatt et nært samarbeid med Statistisk sentralbyrå og Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste om ulike datakilder. Vi vil her også søke samarbeid med Kirkefondet i København, som har lang erfaring med å tilrettelegge denne type data for danske soknemenigheter.

b2: Utprøving av enkle survey-baserte undersøkelser på menighetsnivå, f.eks. overfor visse brukergrupper. KIFO har allerede gjort visse erfaringer med slike undersøkelser (Høeg 2003). En kan her tenke seg surveys rettet mot bestemte grupper, f.eks. konfirmantforeldre, gudstjenestedeltakere, eller innbyggere i et bestemt geografisk område i menigheten.

b3: Etablering av metodikk for en kvalitativt orientert undersøkelser av menighetens kultur og selvforståelse. Et bredt kulturelt perspektiv på menigheten innebærer at kvalitative metoder er særlig egnet i denne sammenheng. Metodisk vil en her kunne trekke veksler på erfaringer med empiriske menighetsstudier i norsk sammenheng, men metodikken må forenkles slik at den kan gjennomføres på en enkel måte uten bruk av store eksterne ressurser. Vi vil her prøve ut en metodikk som er anvendt av våre samarbeidsparter i USA, der man trener opp frivillige i menigheten til å gjennomføre intervjuer etter en oppsatt mal, men der den videre bearbeidelse

av dataene skjer eksternt. En særlig utfordring i norsk sammenheng blir å sørge for at man får data fra et bredere felt enn menighetskjernen.

c. Utvikling av metoder for å sette i gang utviklingsprosesser med utgangspunkt i gjennomført menighetsanalyse

Denne aktiviteten vil dels benytte seg av metoder og perspektiver fra allmenn organisasjonsutvikling, dels av erfaringer fra menighetsutvikling i andre sammenhenger. En grunnleggende verdi vil denne sammenheng være å legge til rette for en dialogisk prosess, der prosessen ikke blir monopolisert av enkelte aktører. Et sentralt spørsmål blir hvordan man kan legge til rette for en bevisstgjøring omkring menighetens grunnleggende målsettinger i retning av å gjennomføre endring. Et arbeidsredskap vil i denne sammenheng være å bringe representanter for menigheter sammen, for å diskutere felles erfaringer og utfordringer. Det er viktig å understreke at prosessen er tenkt som en åpen prosess, der utfallet ikke er determinert på forhånd, og der prosessen kan få ulikt utfall i ulike menigheter.

Verktøy og metoder vil bli prøvd ut i et utvalg menigheter i bispedømmene Tunsberg og Møre. Bispekontorene vil ha ansvaret for rekruttering av menigheter til prosjektet og den konkrete tilrettelegging på det lokale plan. Bispedømmene er valgt ut med tanke på å få rekruttert et bredt utvalg menigheter. Når en ser hvor godt det lykkes å rekruttere menigheter, vil en evt. vurdere å utvide antall bispedømmer. Bispedømmene har på forhånd sagt seg interessert i å medvirke i prosjektet.

Gjennom samarbeid med sentrale institusjoner og personer i det norske praktisk-teologiske miljøet søker prosjektet å etablere og videreutvikle et fagmiljø på feltet menighetsutvikling. En vil også trekke veksler på og videreutvikle et internasjonalt nettverk, i første rekke med Danmark og USA. Dersom det kan skaffes finansiering fra dansk side, vil det være aktuelt å sette i gang et parallellprosjekt som kan gi synergieffekter med det norske prosjektet.

7 Bemanning og samarbeid

Prosjektet vil være et nasjonalt prosjekt, men med samarbeidsparter fra USA og Danmark.

Det nasjonale forskerteamet vil bestå av følgende personer/stillinger:

- Prosjektleder: Professor i praktisk teologi ved Det teologiske Menighetsfakultet, dr.theol. *Harald Hegstad*.
- Ansvarlig for de organisasjonsteoretiske sidene ved prosjektet: Professor i kirkelig organisasjon og ledelse ved Diakonhjemmet Høgskole, dr. philos. *Harald Askeland*.
- En full stipendiatstilling i fire år. Utlyses februar 2008.
- En full forskerstilling i tre år. Stillingen vil ha det operative ansvaret for utvikling, utprøving og dokumentasjon av metodiske verktøy. Utlyses februar 2008.
- En eller flere medarbeidere fra Stiftelsen Kirkeforskning.
- Prosjektet vil samarbeide nært med Kirkerådet og med Tunsberg og Møre bispedømmer.
- Det tas sikte på å rekruttere studenter fra Det teologiske Menighetsfakultet og Diakonhjemmet Høgskole til å skrive masteroppgaver med tilknytning til prosjektet.

Internasjonalt nettverk

- Fra Danmark: Samarbeidsparter ved Københavns Universitet og Kirkefondet, København.

- Fra USA: Samarbeidsparter bl.a. fra Luther Seminary og Church Innovations (begge St.Paul, Minnesota).
- Det vil også knyttes kontakt med relevante fagmiljø i Sverige og Tyskland.

Nasjonal referansegruppe

I tillegg vil prosjektet ha følgende referansegruppe som skal møtes to ganger årlig i prosjektperioden sammen med forskerne på prosjektet, med deltakere fra følgende institusjoner:

- Stiftelsen Kirkeforskning (KIFO)
- Misjonshøgskolen, Stavanger
- Det praktisk-teologiske seminar ved Universitetet i Oslo
- Kirkelig utdanningscenter i Nord, Tromsø
- Areopagos
- Det norske misjonsselskap
- Kirkerådet
- KA Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon
- Tunsberg og Møre bispedømmer

8 Fremdriftsplan

Prosjektet vil gå over tre år (bortsett fra stipendiatperioden som varer i fire år), med oppstart 2. halvår 2008 og avslutning 1. halvår 2011. Det følgende er en oversikt over milepæler i prosjektet, plassert på kvartal.

Milepæler fordelt over prosjektperioden	Fra	Til
Arbeid med teoretiske premisser (akt.a)	2008 – 3	2011 – 1
Arbeid med design av analyseverktøy (akt. b)	2008 – 3	2009 – 2
Referansegruppa møtes 2 ganger i året	2008 – 3	2011 – 2
Utprøving av analyseverktøy (akt. b)	2009 – 3	2010 – 4
Utprøving av modeller for utprøving (akt. c)	2010 – 3	2011 – 1
Oppsummerende fagkonferanse	2011 – 1	2011 – 1
Ferdigstilling av publikasjoner	2011 – 2	2011 – 2

9 Formidlingsplan

Prosjektet vil gjennom sitt utviklingsarbeid fortløpende formidle til brukergruppen. I tillegg vil prosjektets resultater vil formidles gjennom:

- a. en PhD-avhandling
- b. en populært tilgjengelig bok eller manual som dokumenterer de metoder som er utviklet gjennom prosjektet
- c. populære og vitenskapelige artikler

Referanser

- Ammerman, Nancy Tatom (1997): *Congregation and community*. New Brunswick, N.J.: Rutgers University Press.
- Ammerman, Nancy Tatom (2005): *Pillars of faith : American congregations and their partners*. Berkeley, Calif.: University of California Press.
- Ammerman, Nancy Tatom, et al. (1998): *Studying Congregations: A New Handbook*. Abingdon Press.
- Ammerman, Nancy Tatom og Carl S. Dudley (2002): *Congregations in Transition: A Guide for Analyzing, Assessing, and Adapting in Changing Communities*. Jossey Bass Wiley.
- Askeland, Harald (1994): Menigheten som organisasjon. Tidsskrift for kirke, religion, samfunn. 7(1):42-56
- Askeland, Harald (1995): Organisasjonsutvikling i den lokale kirke. Endring av styringsstruktur i Nøtterøy menigheter. Arbeidsrapport nr 4, Høgskulen i Volda
- Askeland, Harald (1996): Organisasjonsfaglig tilnærming til den lokale kirke. Tidsskrift for kirke, religion, samfunn. 9(1):47-65
- Askeland, Harald (2000): Reform av den lokale kirke – kontekst, prosess, utfall. KIFO Perspektiv nr 6. Trondheim: Tapir
- Bass, Diana Butler (2004): *The practicing congregation : imagining a new old church*. Herndon, Va.: Alban Institute.
- Bass, Diana Butler (2006): *Christianity for the rest of us : how the neighborhood church is transforming the faith*. San Francisco, Calif.: HarperSanFrancisco.
- Bass, Diana Butler og Joseph Stewart-Sicking (red.) (2005): *From Nomads to Pilgrims: Stories from Practicing Congregations*. Herndon, VA: Alban Institute.
- Beckford, James (1973): Religious Organization. Current Sociology. Volume XXI, nr 2, Mouton – Hague
- Benson & Dorsett 1971: Toward a Theory of Religious Organization. Journal for the Scientific Study of Religion. 10:138-151
- Browning, Don S. (1991): *A fundamental practical theology : descriptive and strategic proposals*. Minneapolis: Fortress Press.
- Chaves, Mark (2004): *Congregations in America*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Dudley, Carl S. og Nancy Tatom Ammerman (2002): *Congregations in transition : a guide for analyzing, assessing, and adapting in changing communities*. San Francisco, Calif.: Jossey-Bass.
- Frank, Thomas Edward (2000): *The Soul of the Congregation. An Invitation to Congregational Reflection*. Nashville: Abingdon Press.
- Friedman, Victor J 2002: Action Science: Creating Communities of Inquiry in Communities of Practice. I: Reason, Peter & Hillary Bradbury 2002: *Handbook of Action Research*. London: Sage.
- Guder, Darrell L. (1998): *Missional church : a vision for the sending of the church in North America*. Grand Rapids, Mich.: Eerdmans.
- Guder, Darrell L. (2000): *The Continuing Conversion of the Church*. Grand Rapids, Mich.: W.B. Eerdmans Pub.
- Guest, Mathew, et al. (2004): *Congregational studies in the UK : Christianity in a post-Christian context*. Aldershot: Ashgate.
- Gustavsen, Bjørn 2002: Theory and Practice: the Mediating Discourse. I: Reason, Peter & Hillary Bradbury 2002: *Handbook of Action Research*. London: Sage.
- Hanssen, Ove Conrad (2004): "Fra vedlikehold til misjon. Noen perspektiver på menighetsfornyelse og menighetsutvikling i England", *Halvårsskrift for praktisk teologi* 21, 2, 26-35.
- Hanssen, Ove Conrad og Oase-bevegelsen i Norge (2007): *Et godt tre bærer god frukt : visjoner og strategier for utvikling og vekst i lokale menigheter*. Oslo: Luther.
- Hansson, Per (1990): *Styrning och kultur. En studie av föreningsbetingelser i kyrklig församlingsverksamhet*. Uppsala Studies in Education 35, Acta Universitatis Uppsaliensis.
- Hansson, Per (1996): Kyrkoherdars arbeidsvilkor. *Tro & Tanke* 1996:1. Uppsala: Svenska kyrkans forskningsråd
- Harris, Margareth (1995): The Organization of Religious Congregations: Tackling the Issues. *Nonprofit Management & Leadership* 5(3).
- Hegstad, Harald (1996): *Folkekirke og trosfellesskap : et kirkesosiologisk og ekklesiologisk grunnproblem belyst gjennom en undersøkelse av tre norske lokalmenigheter*. Trondheim: Tapir.
- Hegstad, Harald (2003): "Hva er menighetsutvikling, og hvorfor behøves det?" *Halvårsskrift for praktisk teologi* 20, 1, s 4-9.
- Hegstad, Harald (2004): "Misjonerende folkekirke. Selvmotsigelse eller mulighet?" *Norsk Tidsskrift for Misjon*, 58/2004, h. 4, s. 213–224.
- Hegstad, Harald (2007a): "Menighetsutvikling på amerikansk," *Halvårsskrift for praktisk teologi* 24, 2, s 14–24.
- Hegstad, Harald (2007b): Anmeldelse av Christian Schwarz: Fargelegg din verden med Naturlig menighetsutvikling, *Halvårsskrift for praktisk teologi* 24, 2, s 64–66.
- Hopewell, James (1987): *Congregation : stories and structures*. Philadelphia: Fortress.

- Hybels, Lynne og Bill Hybels (1995): *Rediscovering church : the story and vision of Willow Creek Community Church*. Grand Rapids, Mich.: Zondervan Publishing House.
- Høeg, Ida Marie (2003): *Brukerundersøkelse 2001 : en spørreundersøkelse blant medlemmer i Tonsen menighet*. Oslo: KIFO, Stiftelsen Kirkeforskning.
- Jørgensen, Knud (2004): "Trenger kirken omvendelse? På vei mot en misjonale ekklesiologi" i: Engelsviken, T. og K. O. Sannes (red.): *Hva vil det si å være kirke?*, s. 51–68. Trondheim: Tapir.
- Kalleberg, Ragnvald 1996: Forskningsopplegget og samfunnsforskningens dobbeltdialog. I: Holter & Kalleberg (red): *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Keifert, Patrick R. (2006): *We are here now : a new missional era : a missional journey of spiritual discovery*. Eagle, Idaho: Allelon Publishing.
- Lundby, Knut (1987): *Troskollektivet : en studie i folkekirkens oppløsning i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- McKinney, William, et al. (1986): *Handbook for Congregational Studies*. Nashville: Abingdon Press.
- Palmu, Harri (1991): *An Open or a Closed Community – Leadership in the Parish*. Publication No 41 of the Research Institute of the Lutheran Church in Finland.
- Reason, Peter & Hillary Bradbury 2002: *Handbook of Action Research*. London: Sage.
- Scherer, Ross P (1980): *American Denominational Organization*. Pasadena: William Carey Library.
- Schwarz, Christian A. og Ommund Rolfsen (1999): *ABC i naturlig kirkevekst*. Evensker: K-vekst.
- Warren, Richard (1995): *The purpose driven church : growth without compromising your message & mission*. Grand Rapids, Mich.: Zondervan.
- Wind, James P. og James W. Lewis (1994): *American congregations*. Chicago: University of Chicago Press.
- Woolever, Cynthia og Deborah Bruce (2004): *Beyond the Ordinary: Ten Strengths of U.S. Congregations*. Westminster John Knox Press.
- Aagedal, Olaf (2003): *Bedehusfolket : ein studie av bedehuskultur i tre bygder på 1980- og 1990-talet*. Trondheim: Tapir.